

ภาคผนวก จ

ข้อมูลในการสัมภาษณ์

ความเป็นมาของวัดเขาวง (ถ้ำนารายณ์)
พระครูภาวนาพิลาศ เจ้าอาวาสวัดเขาวง (ถ้ำนารายณ์)

บทสัมภาษณ์

สภาพวัดโดยรวมถือว่ายังไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย เนื่องจากว่ามีเหมืองหิน และยังมีโรงปูนอีกสองแห่งที่ตั้งอยู่ใกล้ ๆ เลยทำให้มีฝุ่นละอองเต็มวัด ยิ่งเวลามีการระเบิดหินในเหมืองหินติดต่อกันก็ต้องรีบเก็บผ้าเก็บจิ้วรที่ตาก แล้วหลังจากนั้นประมาณสามสี่นาที่ฝุ่นก็จะตกลงมาเหมือนฝนรวมทั้งเกล็ดหินกรูกรังไปหมด โดยสภาพวัดนั้นเป็นวัดร้างอยู่ก่อน ตอนที่หลวงตามาใหม่นั้นก็มีพระอยู่รูปหนึ่งซึ่งท่านเสียตาไปข้างหนึ่งและมีลูกศิษย์ขี้เมาอยู่คนหนึ่ง ส่วนเจ้าอาวาสที่อยู่วัดนี้ก่อนหลวงตาจะมาก็ได้ลาสิกขาออกไปมีครอบครัว แล้วหลังจากนั้นหลวงตาก็ก้าวเข้ามาพัฒนาวัดนี้ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ส่วนเรื่องหลักการปรับปรุงนั้นหลวงตามีความเชื่อเรื่องกะแสดิจเรื่องเทวดาพรหมบอก หรือว่าพระอดีตเจ้าอาวาส คือท่านอยากให้อายุของท่านเป็นยังไร หลวงตาเชื่อว่าถ้าเรามีจิตที่หมั่นคงผ่องใสในกัมมัฏฐานซึ่งหลวงพ่อกษิรวิฑูรย์ท่านสอนหลวงตามาซึ่งหลวงตาบวชกะท่าน ถ้าเราทำใจได้จริง ๆ แล้วพอวิชชาฐานว่าถ้าหากท่านเห็นสมควรมิใช่ให้วัดนี้เป็นไปในทางใดที่จะรุ่งเรืองถึงที่สุด ไปยังไร แม้กระทั่งเทวดา พรหมที่เคยเป็นเจ้าอาวาสอยู่เป็นอะไรยังไร เคยก่อสร้างวัดนี้ ตอนนี้อยากให้อายุของท่านเป็นไปในทางใดก็ขอให้มาเข้าในสมาธิ หรือมาเข้าฌานก็ได้ขอให้หลวงตานึกออกเพราะหลวงตาไม่มีความรู้ของการพัฒนาวัดเลย การก่อสร้างก็ไม่มีความรู้ในทางสถาปนิก บวชกับหลวงพ่อกษิรวิฑูรย์สามพรรษาแล้วก็ออกมาที่นี้ นอกจากนั้นก็ไม่ได้ช่วยเหลืออะไรนอกจากสอนกัมมัฏฐาน สอนมนโหมยทิธิ เป็นเจ้าหน้าที่ที่โบสถ์ เป็นพิธีกรบวชจัดการบวชนาคเท่านั้น และไม่ได้รู้เรื่องการก่อสร้าง หลวงตาเลยจุดทูปอธิษฐานแล้วก็นึกออก ที่นี้ก็เข้าหลักของการพัฒนาเวลานอนไม่หลับ ตอนกลางคืนทำกัมมัฏฐานถึงตีสองตีสามแล้วก็เดินออกมาดูวัดดูการก่อสร้าง เลยมีความรู้สึกว่าการพัฒนาวัดนี้มันมีหลักอยู่ข้อแรกต้องเข้าใจก่อนว่าวัดนี้จะพัฒนาไปในทางใด เช่นวัดนี้เจ้าอาวาสเดิมเป็นเกจิอาจารย์ สมมุติว่าตมุงคลหลัง รตนามนต์เก่ง มีญาติโยมเยอะอย่างนี้ แล้วการพัฒนาวัดต้องพัฒนาเพื่อจะเสริมงานตรงนี้เพื่อให้ประชาชนมาแล้วได้รับความสะดวก ความสุข และการพัฒนาให้เข้ากับแนวความคิดที่ว่า ธรรมชาติ ชีวิต จิตวิญญาณ งานของสงฆ์เดิมที่ท่านเคยทำมาเราเคารพตรงนั้น อย่างวัดที่จะเป็นวัดกัมมัฏฐานอย่างหลวงตานี้ ความรู้สึกตรงนั้นว่าเป็นวัดสอนกัมมัฏฐาน ท่านก็บอกก็ต้องทำให้เป็นรมณีสถาน มีที่เดินร่มรื่น มีที่ปลูกต้นไม้ ซึ่งไม่ใช่ปลูกเพื่อเป็นที่จอดรถ ปลูกไว้เพื่อเป็นที่นั่งภาวนาปลูกเพื่อเป็นที่จอดรถกับปลูกเพื่อเป็นที่นั่งภาวนาคนละอย่างกัน ถ้าอย่างแรกก็ปลูกเพื่อเป็นจอดรถนั้นก็หมายความว่าต้องเว้นระยะต้นไม้เพื่อให้รถจอดได้ช่องละคันสองคัน แต่ถ้าหากปลูกเพื่อให้เป็นที่เจริญกัมมัฏฐานบริเวณนี้จอดรถไม่ได้ ที่จอดรถต้องอยู่ในโซนหนึ่ง เพราะถ้าเข้ามาในสถานที่แห่งนี้ต้องร่มรื่น จะนั่งตรงไหนจะภาวนาตรงไหน หรือจะเดินจงกรมตรงไหนก็ได้ หลวงตาตอบตัวเองว่าจะพัฒนาไปเพื่อการเป็นวัดที่เป็นวัดที่สอนกัมมัฏฐานและปฏิบัติธรรม เพราะฉะนั้นการออกมาตรงนี้จะเริ่มเข้าใจว่าเราจะพัฒนาเพื่ออะไร เวลาญาติโยมเข้ามาภาวนา เราจะช่วยอะไรเขาได้บ้าง หลวงตาก็คะนึกถึงต้นไม้ นึกถึงพื้นอะไรอย่างนี้ ถนนจะทำอย่างไรที่จะแทรกเข้าไปใต้ต้นไม้แล้วก็ให้เดินจงกรมได้ด้วย ที่นี้หลวงตาก็คงคิดว่าพัฒนาอย่างไร ท่านก็บอกว่าที่ตรงนี้ภูเขาเป็นพระเอก เพราะฉะนั้นการพัฒนาต้องยกให้ภูเขาธรรมชาติตรงนี้เป็นใหญ่ และการพัฒนาต่าง ๆ นี้เสริมให้ภูเขาซึ่งสวยสง่าอยู่

แล้วให้สะอาด ร่มรื่น อย่าไปแต่งอะไรให้แย้งกับธรรมชาติ ซึ่งการพัฒนาต้องให้ภูเขาสวยงามมากขึ้น นั่นและคือหลักของตรงนั้น อย่าแต่งอะไรให้แย้งกับภูเขาแย้งกับธรรมชาติ แต่แต่งให้พระเอกนั้น สวยงาม ให้งานของท่านสวดกขึ้นจะนั่งจะยืนจะเดินให้เห็นพระเอกเห็นป่าไม้เป็นที่น่าสนใจ ไม่ไปเน้น อาคาร ทำเสริมเพื่อให้มองเห็นภูเขาและต้นไม้จึงได้ทำอาคารมีกระจกรอบ แล้วหลักของการพัฒนาศาสนสถานนี้เหมือนกับการพัฒนาจิตใจด้วยพระธรรม คือ ใช้หลักหัวใจพระพุทธศาสนา ๓ อย่าง ละเว้น ความชั่วด้วยประการทั้งปวง กะทำความดีให้ถึงพร้อม และทำใจให้ผ่องใส ซึ่งหลวงตากังแล้วมันจะ เข้ากันยังงัย ท่านก็บอกว่าอย่างพระเอก(ภูเขา) นี่มีอะไรใหม่ อย่างหน้าผานี้ที่ท่านชี้ให้หลวงตาดูใน นิमितเวลาคิดงาน ท่านก็บอกว่าหน้าผานี้ทอดลงมาตรงพื้นดินก็ตัดสากเข้าไปให้ดูซิว่ามีอะไรเป็นมลทิน ที่เราจะต้องเอาออก มันมีขยะ ขวด กองดิน มีต้นไม้เกาะกะทำให้ภูเขากับดินที่เข้าจุดกันนี้ให้เอาออก เสีย เมื่อเอาออกหลวงตาก็จ้างคนงานทำจากหน้าถ้ำมาถึงตรงนี้ พอเอาออกปรากฏว่ามันสะอาดมากดู ชื่นใจขึ้นมาทันที พยายามทำอย่างนี้ คือเอาสิ่งที่เปื้อนมลทินทั้งหลายออก และตรงไหนก็เหมือนกัน ต้น โพธิ์ และต้นอื่น ๆ ให้เอาออกไปก่อนอย่าไปทำให้เกาะกะ อย่างที่สองก็คือทำความดีให้ถึงพร้อม คือ ตรงไหนเสริมให้ความสวยของท่านพร้อมเพรียงขึ้นมาใช้หลักสองอันนี้ แล้วความผ่องใสมันจะเกิด คน ดูแล้วก็จะสบายใจได้ประโยชน์สุข นี่คือหลักการที่ใช้พัฒนาศาสนา คือใช้หัวใจพระพุทธศาสนาพัฒนา รมณีสถานแห่งนี้ นอกนั้นก็ไปไปตามที่เราจะคิดตามงาน เช่น งานพระศาสนาไปในทางไหนเป็น รมณีสถานค่อย ๆ ทำไปแล้วก็จะค่อย ๆ นึกออก

๑. ภูเขา กับต้นไม้ธรรมชาติ ดูให้ออกว่าท่านสวยงามยังงัย ร่มรื่นยังงัย เอามลทินของท่าน ออกแล้วส่งเสริมความเด่นของท่านให้ชัดเจนขึ้นมา อย่างสมัยก่อนมันมีฝุ่นที่ยอดไม้ด้วย หลวงตากก็ ช่วยท่านด้วยการไปจ้างรถดับเพลิงฉีดต้นไม้ ฉีดให้ใบไม้สวยเหมือนกับรดน้ำต้นไม้ และล้างฝุ่นไปในตัว ด้วย ประการที่สองคือปลูกต้นไม้ให้หนาขึ้นเพื่อให้มันน้อยบนยอดข้างล่างฝุ่นลงน้อย หลังจากนั้นก็ฉีด อาทิตย์ละครึ่ง เอรอดฉีดน้ำมาเพื่อจะดูว่าที่เราทำนี้จะชื่นใจยังงัยดีแล้วก็ทำไป ๆ มันก็ใช้ได้ ก็ หมายความว่ามองให้ออกว่าเนื้อของตัวนี้เป็นยังงัย ก็เอามลทินของท่านออกเสริมความสดชื่นความดี ของเข้าไปแล้วความผ่องใสมันก็เป็นรางวัลขึ้นมา

หลักง่าย ๆ เลยเราต้องมองออกถ้ามองไม่ออกก็ไปแต่งผิดธรรมชาติ เหมือนกับว่าที่นี้เขา มีต้นไม้ มีภูเขาอยู่แล้วแต่กลับไปแต่งสวนญี่ปุ่นในตรงนั้นมันก็ไม่เหมาะ ที่อื่นเขาไม่มีต้นไม้ใช้ ไม่มี ภูเขาก็ไปเอาต้นไม้ปลอมเล็ก ๆ ต้นไม้คอไซมาปลูกแล้วเอาก้อนหินขวด ๆ มาใส่เอาดอกไม้มาเขาก็แต่ง นั่งดูสวยแล้วไปแต่งอย่างงั้นมันขัดกับตรงนี้ ไม่เอาอย่างเขาแต่เอาอย่างตรงนี้ว่าจะเป็นอย่างงัย ใช้หลัก ตรงนี้เกาะตรงนี้อยู่เลยพัฒนายังงัยใครก็ตามแบบเราไม่ได้แล้วไปแข่งกับใครก็ไม่ต้องแข่ง เขามาดูตรงนี้ มันก็เห็นภูเขา เห็นความสวยงามเขาก็ชมว่าดี แต่ถ้าไปดูที่อื่นให้มาแข่งตรงนี้ก็ไม่ได้ให้เราไปแข่งกับวัด ในเมืองก็สู้เขาไม่ได้เพราะธรรมชาติมันคนละธรรมชาติ แล้วเป้าหมายของแนวความคิดก็ไม่ได้ ของเขา ต้องสวดมนต์ ต้องเผาศพเขาต้องแต่งที่จอดรถ แต่งศาลาให้สวยงามมีแอร์ มีห้องน้ำติดแอร์อะไรก็ แล้วแต่ นั่นเป็นเรื่องของท่านแต่ตรงนี้ไม่มีที่เผาศพ และตรงนั้นตัดไปเลยไม่ต้องไปแข่งกับใครเลยเอา ตรงนี้อย่างเดียวมันก็ง่ายขึ้นมา

๒. สามหลักธรรมที่กล่าวมาแล้ว สำหรับข้อนี้ก็หมายความว่าให้สมมติตัวแทนคนที่มา และ เวลาพัฒนาศาสนสถานอย่าไปคิดว่าสวยยังงัยเราจะสบายใจยังงัย เราพัฒนาพัฒนาศาสนสถานไม่ใช่ เอาไว้นั่งดูเอง แต่เอาให้คนอื่นเขาเข้ามาดู เพราะฉะนั้นเวลาที่สองตีสามตอนสร้างวัดใหม่ ๆ หลวงตา

ต้องไปเดินมาไม่ให้คนเห็นจากประตูวัดเข้ามาสมมติตัวเองเวลาเราขับรถเข้ามาหรือเดินเข้ามาสองข้างทางตั้งแต่ประตูเข้ามาอะไรที่มันเป็นมลทินก็จดเอาไว้ พรุ่งนี้ก็จะเอาออกอะไรที่มันเด่นก็เสริมความเด่นตามสมควรแก่ธรรมชาติ แต่ไม่เสริมมากเหมือนวัดอื่น เขาเอาอย่างเขาส่วนเราต้องเอาอย่างธรรมชาติ นั่นแหละคือหลักธรรมที่แท้จริง เพื่อให้คนที่เข้ามาเขาเห็นฝุ่นละอองมาจากหน้าพระลาน เห็นความเห็นแก่ตัวของ การสร้างถนนสร้างอาคาร และระเบิดทำลายภูเขา เขาจะมีความรู้สึกเศร้าใจตลอดทาง หลวงตาตั้งไว้ว่าถ้าหากใครก็ตามที่เข้ามาในวัดนี้แล้วอุทานว่าโอโหคนละโลกเลยนั่น และคือสิ่งที่เราให้ไปสมมติแทนเขา เข้ามาแล้วจะพบเจออะไร จอตรงแล้วจะเป็นยังไงค่อย ๆ นึกเข้ามา นั่นแหละคือหลักธรรมที่เราอยากให้เขามีความสุขอยากได้ประโยชน์จากการเข้ามา พอเห็นสถานที่ก็ให้สบายไปครึ่งหนึ่งแล้ว ถ้าได้พูดคุยกับบุคลากรเจ้าหน้าที่ต้อนรับเรื่องพระสงฆ์ก็ให้มันสบายใจไป ๕๐ เปอร์เซ็นต์ เหลืออีก ๕๐ เปอร์เซ็นต์ให้มาปฏิบัติธรรมเพิ่มเติมให้ตัวเองให้ได้ อันดับแรกเราต้องให้สถานที่ก่อน นี่คือการปรับหลักธรรมที่เข้ามาพัฒนา ข้อสำคัญก็คือว่าเรามองมาจากตั้งแต่เข้ามาในประตูวัดสิ่งที่เห็นนอกจากต้นไม้ก็คือภูเขา เพราะฉะนั้นกิ่งไม้บางกิ่งที่มันบังความเด่นของภูเขามุมไหน หลวงตาจะเอาออกเพื่อให้มันมองเห็นภูเขาเป็นฉากอยู่ข้างหลังชัดเจนขึ้น แต่ถ้ามุมไหนภูเขามันถูกะเปิดมันเศร้าหมองมากหลวงตาจะปลูกต้นไม้บังไว้ การทำประตูทางเข้าไม่เหมือนที่อื่นให้เข้าหลักที่ว่าการพภูเขากับธรรมชาติ แต่เสริมแต่ประตูที่จะเข้ามาหาให้เป็นพวกเดียวกัน นำจิตใจที่เคารพภูเขา รักภูเขา รักต้นไม้ตั้งแต่ก้าวแรกที่เข้ามาทางหน้าประตูนั้นแหละคือหัวใจตรงนั้น

๓. ถ้าหากหัวใจพระศาสนาตอบได้หมดแต่ต้องแยกออก แบบที่หลวงตาต้องการก็คือต้องการให้คนที่เข้ามามีความสุข มีความสบายใจ การพัฒนามุ่งให้คนเข้ามาได้ประโยชน์และความสุขตามที่เขาต้องการตามคอนเซ็ปต์ของวัด ซึ่งเป็นวัดกัมมัฏฐาน วัดที่เป็นโบราณสถาน วัดที่อนุรักษ์ธรรมชาติ วัดที่จะเดินจงกรมที่จะนั่งกัมมัฏฐาน เดินสมถะ เดินภาวนา ตรงนี้หลวงตาอยากให้เขาได้ประโยชน์สุขจากกิจกรรมตรงนี้ตั้งแต่ก้าวแรกที่เข้ามา ก็พัฒนาอย่างนี้เลยเพื่อให้สอดคล้องกัน เมื่อเข้ามาตรงนี้แล้วและพอมาร้านวันยังค่ำร้านกาแฟ ที่จะรอเข้ามาตรงนี้หรือรอคนที่เข้ามาปฏิบัติธรรมให้ญาติโยมมาเจอกันตรงร้านนี้ เพื่อไม่ให้เข้าไปในสถานที่ผู้ปฏิบัติธรรม ก็แต่งให้มันเข้ากับภูเขาเข้ากับธรรมชาติแบบที่ไม่เคยเห็นในที่อื่นมาก่อน คนที่เป็นเจ้าหน้าที่หรือพระที่อยู่วัดนี้ก็พยายามบอกกันว่าให้ตอบคำถามให้แต่งตัวให้ใช้คำพูดให้เป็นธรรมชาติที่หนักแน่น แต่สะอาดมั่นคง เหมือนภูเขา เหมือนป่าไม้ เหมือนแผ่นดินจะเป็นคอนเซ็ปต์เดียวกันหมดทั้งคนทั้งอะไรต่าง ๆ แม้กระทั่งการเดินจงกรมการภาวนาของเราก็เป็นลักษณะของธรรมชาติทั้งนั้น เคารพครูบาอาจารย์เดิม คือพระคุณของหลวงปู่ปาล ครูบาอาจารย์เดิม หลวงพ่อฤาษีซึ่งเปรียบเหมือนขุนเขา เหมือนท้องฟ้าที่ยิ่งใหญ่ เราจะไม่ได้ดัดแปลงคำสอนของท่าน แต่ว่าลดสำนวนลงไปพูดภาษาสมัยใหม่ให้คนสมัยใหม่เข้าใจธรรมชาติเดิมนั้นได้อาจารย์ต่าง ๆ ซึ่งออกรายการทีวีเราจะไม่เอาอย่างเขา แต่เอาแบบพ่อเรา ปู่เรา ครูบาอาจารย์เรา แต่ใช้คำพูดสมัยของเขา ตัวอย่าง ยกคอมพิวเตอร์ได้ ยกไอพอดไอแพดได้ เพื่อชักจูงเขาให้เข้าใจคำโบราณของเถรวาทเรา

๔. หลักท่านจำไว้อย่างหนึ่งหลวงตาใช้หลักหัวใจพระศาสนาอยู่ เพราะฉะนั้นต้องแก้ปัญหาทีละจุด อย่างภูเขาถูกระเบิดหลวงตาเข้านั้นเขายังทำการระเบิดกันอยู่ทั้งสองข้าง การระเบิดนี้หลวงตาก็ต้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่เกี่ยวข้องกับภูเขาป่าไม้ ถ้าเขาเข้าข้างผู้ประกอบกานเราก็ไม่รู้จะทำยังไงเราก็รีบทำความดีให้ประชาชนที่มานั้นเห็น เอาประชาชนที่มา

ปฏิบัติธรรมเจริญกัมมัฏฐานเป็นคนช่วยให้เห็นว่าความรุ่มร้อนสวยงามในขณะนี้ควรจะทำลายไปไหม แล้วก็อาศัยสื่อมวลชน อย่างเฟสบุ๊คอย่างเว็บไซต์เข้ามาเผยแพร่อย่างลูกศิษย์ที่อยู่กรุงเทพฯ เขาเข้ามาช่วยเผยแพร่กันอีกแล้วช่วยเขียนข้อความทำนองว่าหลวงตาลำบากอย่างนั้นอย่างนี้ เหมือนเป็นอย่างนี้ ๆ ให้กระจายออกไปเพื่อให้ข่าวกระจายออกไปหลวงตาก็คืออาศัยตรงนี้ช่วย ถ้าจะอนุรักษ์ภูเขามาไว้ก็ต้องเกี่ยวข้องกับอย่างนี้ ก็มีภูเขากับต้นไม้ไม่มีอะไรพัฒนาย่างมาก เพราะหลวงตาไม่หลงประเด็นไปพัฒนาอาคารใหญ่ ๆ หรือเจดีย์ใหญ่ ๆ ซึ่งไม่ใช่วาสนาเราเป็นวาสนาของท่านอื่น เวลาหลวงตาได้รับสังฆทาน แล้วกล่าวธรรมะ เขาบอกว่าหลวงตาหนูไม่นึกเลยว่าจะเป็นอย่างนี้หนูอยู่พระพุทธรูปตั้งแต่เกิดมาฟังจะได้เห็นวัดอย่างนี้หนูไม่นึกเลยว่าจะพระพุทธรูปเราจะมียอดอย่างนี้สวยงามมาก อย่างนี้คือรางวัลของหลวงตา แสดงว่าคนเริ่มเห็นแล้วหลวงตาก็คจะมีเกราะป้องกัน ถ้าใครไปบอกกับคนพวกนี้ว่าหลวงตาค้ายาบ้าเขาก็จะบอกว่าไม่จริงฉันรู้จักพระรูปนี้ดีท่านทำงานอย่างไร การป้องกันก็คือการทำงานจริงจึงไม่หยุดหย่อน ยิ่งถูกแกล้งยิ่งทำงานหนักกว่าเดิม เอาความดีเข้าสู่ทำอย่างเดิมทำให้หนักเหมือนอย่างว่า ถ้าเราตายเราจะทำได้ถ้าไม่เสร็จเขาก็จะมองภาพพจน์ไม่ออก อย่างน้อยก่อนจะตายให้เขามองออกก่อนว่าท่านทำมาถึงขนาด ๗๐ เปอร์เซ็นต์แล้ว แต่เผอิญมรณภาพก่อน รีบทำให้มันเสร็จทำเปอร์เซ็นต์ให้มันมากขึ้น ความจริงแล้ววัดกับการพัฒนานี้มันไม่มีรอยเปอร์เซ็นต์ เช่น ตรงนี้เสร็จไปแล้วแต่เผอิญตรงที่ทำมาก่อนนานมันแก่ก็ต้องเริ่มไปซ่อมแซมใหม่ แต่ถ้ามองภาพรวมหลวงตาว่าหลวงตาได้ ๙๕ เปอร์เซ็นต์แล้ว เพราะเราไม่ได้ตั้งเป้าไว้ขนาดโบสถ์ปิดทอง หรือเจดีย์แก้วอะไรอย่างนั้น เราตั้งเป้าไว้ว่าต้นไม้แข็งแรงหรือยังร่มไม้ต้นไม้ที่เคยเปียกแฉะ ทำอย่างไรถึงจะเดินจงกรมได้หรือว่าเพียงแค่เอาผ้าปูที่นั่งได้ เราต้องคิดถึงการปูสแล็คเกอร์แต่อย่าขัดกับภูเขายาขัดกับสีของใบไม้อย่าขัดกับต้นไม้ที่เราปลูกล้อม ให้มันกลมกลืนกับตรงนั้นนี่คือการพัฒนาต่อเนื่อง แล้วขณะนั่งตรงไหนมันก็ได้พอใบไม้ร่วงลงมาก็จะเก็บกวาดง่ายไม่แฉะ พอกวาดขึ้นมาพื้นก็จะสวยงาม แต่ถ้าพูดถึงใจหลวงตาระบบที่ทำมานั้นเสร็จ ๙๕ เปอร์เซ็นต์นี้ถือว่าเกินเป้าแล้วไม่นึกถึงว่าจะทำได้มาถึงจุดนี้ ตอนหลวงตามาแรกๆโบสถ์ถือว่าเป็นโบสถ์เก่าเป็นปูนปอกติเนื่องจากว่าเหมือนเขาทำงานเขาอยู่ใกล้ทั้งหัวทั้งท้าย เวลาเขาจะเปิดหินนั้นมันทำกระเบื้องโบสถ์ร่วงลงมา ต่อมาก็เลยขออนุญาตเจ้าคุณพรหมมสิทธิวัตรสระเกตุ ซึ่งท่านเคยบวชเป็นเณรวัดนี้เป็นเจ้าของวัดนี้และบ้านของท่านก็อยู่ตรงนี้ ท่านพัฒนาที่นี้ตระกูลของท่านก็อยู่ตรงนี้ท่านเป็นคนเอาหลวงตามาอยู่ที่นี้ หลวงตาก็คือขออนุญาตเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ หลวงพ่อเขียวขออนุญาตท่านออกแบบให้ท่านดูโบสถ์ก็แกล้งถึงสามครั้งแต่มองจากมุมไหนต้องกลืนกับภูเขาข้างหลัง โบสถ์สร้างใหม่ทั้งหมดแต่สร้างตรงจุดวิสุทฐคามสีมาเดิมตรงจุดกำหนดเขตอยู่ตรงนั้น ๆ แต่ว่าทำแบบใหม่แต่ก็เป็นธรรมชาติไม่ต้องทาสีไม่ต้องอะไรมากมาย ข้อสำคัญก็คือว่าหลวงตาเห็นปัญหาเรื่องนกพิราบกับวัดมีปัญหาหมด คือสวยงามก็แพ้กับพิราบ เพราะฉะนั้นหลวงตาก็ออกแบบหลังคาโบสถ์ไม่ให้นกพิราบเกาะทำรังได้ ทำมุลาดชันตัดแปลงสถาปัตยกรรม ไทยโบราณ ต้องทำตามที่เราว่าเพราะไม่ได้ทำให้พระหรือญาติโยมไหวพระสวดมนต์อย่างเดียวแต่ยังทำเพื่อไม่ให้นกพิราบเกาะด้วย

๕. ประชาชนที่มาวัดแห่งนี้ส่วนมากจะเป็นคนที่มาปฏิบัติธรรม ที่เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่ปาลหลวงพ่อกุญชรอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งหลวงตาเคยสอนกัมมัฏฐานอยู่วัดท่าซุงเมื่อสิบสามปีก่อนโน้น พวกเขาย้ายมาที่นี้ทั้งพระและฆราวาสที่สนใจฟังหลวงตาบรรยายธรรม เขาก็จะตามมาก็ทำบุญแล้วก็บอกต่อ ๆ กันไป เวลาเขาเหล่านั้นเข้ามาก็จะถามหลวงตาว่าได้ต้นโพธิ์ต้องการที่นี้พระหรือที่ต่าง ๆ อย่างจะ

เพิ่มเสริมตรงไหนแล้วเขาก็ร่วมทำบุญบริจาค เช่น ต้นไม้ที่นั่งเป็นหินใต้ต้นไม้ก็มาจากลูกศิษย์ซึ่งเป็นญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรมช่วยซื้อช่วยบริจาคกัน การบอกบุญขอความช่วยเหลือก็คือว่าเราก็กัมมัฏฐาน และใช้ชีวิตอยู่แบบปกติของเราแต่ทำอย่าได้หยุดหย่อนพอคนเขาเห็นเขาก็จะถามว่าหลวงตาทำอะไร กะท่อมที่หลวงตากำลังทำอยู่นั้นหลังละเท่าไร พอได้คำตอบว่าหลังละหมื่นเขาก็จะบริจาคปัจจัยเป็นค่าสร้างให้คนละหลังสอง พุดโดยรวมแล้วรายได้ที่นำมาสร้างวัดนี้ได้มาจากญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรม เจริญกัมมัฏฐาน แล้วก็จากลูกศิษย์จากที่ต่าง ๆ ส่วนมากการพัฒนาวัดนี้เราช่วยตัวเองด้วยแรงบุญแรงศรัทธาของลูกศิษย์ ทั้งช่วยในเรื่องการปกป้องและเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ การที่จะทำให้ลูกศิษย์มาช่วยกันมาก ๆ นั้น คือเราทำความดีให้ต่อเนื่องทำให้คนเห็นว่าทุกวันมาก็เห็นอย่างนี้ ๆ เวลาเขามีปัญหาในครอบครัวนั้นแหละเขาก็จะบอกว่ายากไปปฏิบัติกัมมัฏฐาน ถามว่าไปวัดที่ไหนเขาจะบอกกันว่าไปวัดเขาวง ซึ่งตอนแรกก็มากันเพียงแต่ห้าคน แต่พอผ่านไปสามปีมันก็จะเพิ่มห้าสิบคน จากห้าสิบคนก็จะมีเพื่อนมีเจ้านายมีเพื่อนร่วมงานคนในสังคมที่มีความกล้าหาญหาความสงบเขาก็จะเชื่อว่าวัดเรานี้เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง ซึ่งอันนี้จัดเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เช่น การหาคนเข้ามาคือการทำติดอยู่กับที่ทำต่อเนื่องทำอย่าหยุดหย่อน ถ้าทำด้วยความตั้งใจ และมีความเคารพมันสามารถตอบปัญหาได้หมด แล้วมันจะเป็นการเชิญชวนโดยอัตโนมัติ

๖. เวลาตอบคำถามขณะบิณฑบาต และเวลาเดินไปไหนมาไหนหลวงตาจะชี้ให้ลูกศิษย์ดูปัญหาสามหัวข้อ อันนี้มันไม่ตีบอกให้เอาเอาออกไปพูดออกไปก็เหมือนไม่ใช่หัวใจพระศาสนาแต่นั้นแหละคือข้อแรก แล้วตรงนี้มันบิณฑบาตให้สั่งปุณเภาปุณมาปายนิดหน่อยและตรงนี้ต้นไม้ที่มันหักอยู่ตรงนี้ให้คนไปดึงออกต้นไม้ก็จะสะอาดขึ้น คือหลักตัวนี้เลยถ้าเรามองเป้าอันนี้ออกเมื่อเราสั่งงานและเราทำเองมันจะไม่มากเรื่องมันจะวนตรงหัวใจพระพุทธศาสนา

๗. หลวงตาเป็นเจ้าคณะอำเภอพระพุทธบาทได้รับการให้เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัด โดยเจ้าคณะจังหวัดสระบุรีท่านเป็นพระรูปแรกของไทยที่นำเอาระบบ ๕๘ ของส่วนราชการมาใช้ภายในวัด ปีแรกก็ออกไปประชุม ให้วัดต่าง ๆ จัดการ ๕๘ และวัดเขาวงได้รางวัล ๕๘ เป็นวัดแรกของจังหวัด แล้วหลวงตาก็ถูกแต่งตั้งเป็นกรรมการ ซึ่งปีหนึ่ง ๆ จะออกตรวจวัดต่าง ๆ สามครั้ง ๕๘ ครั้งที่สี่ก็ออกไปตรวจระดับจังหวัด อำเภอก็ตรวจของตัวเอง จังหวัดก็ไปตรวจระดับเพื่อให้รางวัล อันดับ ๑, ๒, ๓ ดีเยี่ยม แล้วก็อันดับ ๑, ๒, ๓ เร็วเยี่ยมจากท้ายขึ้นมา แล้วก็ประกาศให้รางวัลส่งเสริมแล้วก็ประจานในที่ประชุม และเอาวัดที่ไม่ผ่านนั้นมาอบรม หลวงตาก็เป็นกรรมการคนหนึ่งซึ่งต้องไปออกตรวจทุกวัด วัด ๕๘ ไม่ให้ซ้ำส่งเสริมให้ได้ปีละวัด วัดที่ชนะก็ต้องออกไปเป็นกรรมการรับผิดชอบในเขตอำเภอของตัวเองแล้วหลวงตาก็มีส่วนออกไปแนะนำแล้วก็จะดูส่วนต่าง ๆ สำหรับหลวงตาจะเอาหัวใจพระพุทธศานามาใช้แล้วก็จะไปสอนให้ทำเหมือนหลวงตานี้ ซึ่งมันไม่ใช่วาสนาอะไรเพราะความเห็นของท่านไม่เหมือนกันอยู่แล้ว แต่เวลาให้คะแนนหลวงตาจะจดไว้ในใจว่าอะไรที่เป็นมลทินเรื่องรอบ ๆ เมรุควรจะทำอย่างไรถึงจะสดใสงามตา และจะดูสองจุดคือจุดที่จะเอาออกและจุดที่จะเอาเสริมเข้าไปและความผ่องใสมันเป็นรางวัลได้ผลอยู่แล้ว หลวงตาก็บอกว่ากะยางต้นไม้มันแตกป็นเป็นปีแล้วถามเขาก็บอกว่ามันเป็นอย่างนั้นแล้วก็บอกให้เขาว่าเอาออกเสียแล้วก็บอกตรงนี้ควรปลูกต้นไม้ขึ้นมาหน่อยหนึ่ง ซึ่งก็ต้องบันทึกอันไหนยังไม่เอาออกก็บอกให้เอาออกเสียเอาออกแล้วจะดีขึ้น บางทีก็ใช้อย่างนี้ หลังจากคนที่ไม่ผ่านหรือผ่านแล้วแต่ต้องให้ดีขึ้นเจ้า และคณะจังหวัดจะเอามาสมนาที่วัดพระพุทธบาทแล้วหลวงตาก็จะไปเป็นวิทยากรคนหนึ่ง เราก็จะเอาอย่างใต้ต้นไม้โพธิ์ของเขาหลวงตา

ก็จะไปถ่ายรูปรูบมามันมีจิ๋วเร่า ๆ หุ่นผู้มีตึกตา พระพุทธรูปเศียรหักรอบ ๆ ต้นโพธิ์ อยู่ที่นั่งก็ขึ้นมา นอนได้รอบ ๆ หลวงตาก็จะให้รองเจ้าอาวาสเอาไปแกรมคอมพิวเตอร์เอาสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ใต้ต้นโพธิ์ทั้ง ผ้าเหลืองออก แล้วก็เอาความดีเข้าไปก็คือถ้าไม่ลาดปูนก็เอาหินเกล็ดเป็นสีส้มรอบปรากฏว่ามันสว่าง ขึ้นมา หลวงตาก็จะเอาไปบรรยายให้ท่านรองทำเป็นพาวเวอร์พ้อยท์แล้วไปเปิดให้ท่านเหล่านั้นดู ซึ่ง ท่านก็ติดอกติดใจเพราะมันเห็นภาพแล้ววัดนั้นก็ปรับปรุงตามนั้น ถ้าเราไปสั่งให้เอาออกอย่าง เดียวท่านก็ไม่ยอมเอาออก เราต้องทำให้เขาเห็นภาพแล้วนำเสนอในที่ประชุมเพราะเรารู้ว่าต้นโพธิ์วัด ไหนเราก็ต้องบรรยายจะเห็นภาพหมดแล้วท่านก็กลับไปทำให้เรียบร้อยอาจได้ประมาณ ๗๐ เปอร์เซ็นต์หรือครึ่งหนึ่ง แล้วเราก็ก้าวไปดูแลช่วยเหลือท่านด้านบุคลากรและทุน หรือสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ที่ขาดแคลน

แนวทางการพัฒนาวัดของวัดเขาวงในอนาคตก็คือการรักษาความสะอาดร่มรื่นอย่าให้มี มลทินและขณะนี้ก็ทำเสร็จไปแล้ว ๙๕ เปอร์เซ็นต์ทำอะไรมากกว่านี้ไม่ได้แล้วเมื่อระบบตรงนี้เราทำได้ แล้ว อันที่สองที่ตามมาคือสร้างนิสัยของคนก็คือบุคลากรภายในให้เข้าในระบบตรงนี้ให้กระบบตรง นี้รักษาไว้ให้ช่วยกันเอามลทินออกให้จากสถานที่จากระบบที่เราสร้างไว้ ช่วยกันเสริมระบบให้มองใส ให้สะอาดอยู่ตลอดเวลา ถ้าเราทำอย่างนี้ประชาชนที่เข้ามาภายในวัดเห็นแล้วเกิดความสุขใจตั้งแต่ยังไม่ ทำกัมมัฏฐาน ยังไม่ได้ตั้งนะโม ยังไม่ได้พบเจ้าอาวาสเลย เพราะฉะนั้นคนภายในจะต้องมีชีวิตจิตใจ คิดไปในทางเดียวกันและนี่คือความใฝ่ฝันของหลวงตา ส่วนประชาชนที่เข้ามาให้อย่างไรเขาก็เอาอย่าง นั้นอยู่แล้วไม่ต้องไปกะเกณฑ์อะไรเขาเลย เขาอยากเอาความความไม่ต้อออกจากชีวิตอย่างมองใส เพียงแต่ว่าเลือกใช้ศัพท์ที่เขาเข้าใจง่าย หลวงตามีลูกศิษย์ที่เป็นคนคริสต์และอิสลามเมื่อมาฝึก กัมมัฏฐานใหม่ ๆ หลวงตาก็ไม่ได้บอกว่าให้ไปกราบพระพุทธรูปอะไรแต่ให้ไหว้ศาลาของเขาเองแล้ว ถ้านึกไม่ออกว่ารูปร่างเป็นยังไงก็ให้นึกว่าตรงที่เราไหว้นั้นเป็นลูกแก้วดวงใหญ่สว่างสวยงามแล้วก็ไหว้ ในความสวยงามแล้วก็อันเชิญพระเยซูช่วยหนูด้วย พระโมหิตช่วยหนูด้วยอะไรอย่างนี้ แล้วหลวงตาก็ จะสอนเขาไปอย่างนี้ ขึ้นอยู่กับเราจะสอนเขาอย่างไรแต่เอาหัวใจพระศาสนาสอนแต่ไม่บอกว่าเป็น หัวใจพระศาสนาแล้วเราก็กถามหรือเข้ามาถามปัญหาเพราะมีนักศึกษาแพทย์ซึ่งนับถือหลายศาสนา ท่านอย่าขัดแย้งอะไรกันหรือต้องการจะเสนอให้เขาเข้าใจพระพุทธรูปศาสนา หลวงตาก็บอกว่ายกเว้น เรื่องความแตกต่างหรืออะไรก่อน อย่างนี้ชีวิตของคุณนี้ต่างมีความอัปปริยัญญูไรความเจ็บไข้ได้ป่วย ความโหดร้ายรุกรังที่เป็นมลทินของชีวิตคุณแล้วคุณอยากเอาออกไหมแล้วเรื่องดี ๆ โชคดี ร่างกาย แข็งแรง หน้าตาผ่องใส เสี่ยงเพราะ ๆ รอบ ๆ ตัวใครก็เคารพนับถือ ยากได้ไหมความดีแบบนี้ก็ถามเขา ไปและความดีอันนี้นั้นมันคงไม่สลายตัวหรือสลายไปแล้วทำคืนใหม่อย่างง่ายดายขอไหมเขาต่างบอก ว่าชอบ ถ้าศาลาของคุณสอนอย่างนี้ถือว่ายอดเยี่ยมแล้วละก็ทำตามนั้นไปทุกศาลาก็สอนอย่างนี้อยู่ แล้วเพียงแต่ว่าไม่มีใครชี้ให้เห็นว่าท่านก็สอนอย่างนี้ อาจเพียงนี้วก้อยก็แล้วแต่นั่นวก้อยขึ้นมาให้เขา ดู ก็แล้วแต่ให้เขาชื่นใจ ถ้าอยากสบายใจนั้นก็กำหนดลมหายใจเพิ่ม หายใจเข้าให้กำหนดว่า “พระเย” หายใจออกให้กำหนดว่า “ชู” หรือจะเอาแบบของเราก็ได้นะ คือคำว่า “พุทธโท” ซึ่งแปลว่าผู้รู้แจ้ง ผู้ ตื่นอยู่เสมอกับความดี ผู้เบิกบานอยู่กับความดี กำหนดคำว่า “พุทธ” ก็ให้รู้สึกสบาย และคำว่า “โท” ก็ให้รู้สึกสว่างออกมาเอาไหม ถ้าเอาก็ให้ฝึกกำหนดลองดู เมื่อออกจากวัดกลับไปบ้านก็อย่าไปภาวนา นะเตียวพ่อแม่ได้ยินจะว่าเอาได้ ซึ่งก็ไม่ใช่เขาหรอกถ้าเขาฟังได้แค่นั้นเราก็กู้ตื้นแค่นั้น และนี่ก็คือการ

เอาหลักธรรมของเราเข้าไปพัฒนาเข้าไปรักษาไว้เข้าไปละลายข้างในจิตใจขององค์ประกอบแล้วก็ส่งเสริมคนที่เข้ามาให้เข้าใจสิ่งที่เราเตรียมไว้ให้ นั่นก็คือหัวใจพระพุทธศาสนาอย่างเดียวนี่ไม่มีอะไร

พุทธอุทยานตอนแรกทำโครงการขอทางราชการได้ผลอยู่ครั้งหนึ่งคือลูกศิษย์ที่เป็นผู้อำนวยการป่าไม้เขาก็ช่วยขอเขตป่าซึ่งไม่มีการจองสัมปทานด้านหลังถ้ำนารายณ์ได้ประมาณ ๑๐๐ ไร่ก็ทำโครงการขีดเส้นพัฒนาขึ้นไปตรงเขา ตอนแรกเป็นโครงการวัดช่วยป่าไม้แล้วก็ได้ดูแลตรงนี้เป็นเหตุให้เราเริ่มหลักเกณฑ์ที่ว่าให้เราพัฒนาอนุรักษ์เขาไว้เขาก็แบ่งให้ส่วนหนึ่งแล้วก็ทำป้ายสี่ขึ้นมาก็ทำเป็นโครงการขึ้นมาจากนั้นส่วนราชการก็บอกว่าเขาไม่ใช่คำว่า “โครงการวัดช่วยป่าไม้” แล้ว เพราะเขาใช้คำว่า “พุทธอุทยานหลวงตา” ก็ขึ้นป้ายเอาไว้ แล้วกะว่าอนาคตข้างหน้าจากโบราณสถานนี้เราพยายามให้เป็นโบราณสถานประกาศสงราชกิจจานุเบกษาพอเป็นโบราณสถาน หลักการปฏิบัติทางกฎหมายของโบราณสถานก็คือว่าหนึ่งกิโลรัสมิรอบ ๆ จะไม่มีการละเบิดหินหลวงตากี่อย่างตรงนี้แล้วพยายามวิ่งเต้นเสนอเข้าไปเพื่อให้เราได้อนุรักษ์หนึ่งกิโลในรอบภูเขา รอบ ๆ ถ้าตรงเราจะทำให้สวยงามผ่องใสขึ้นมาซึ่งไม่ได้รับกวนใคร ซึ่งไปชนกับโรงงานปูนตราช้าง โรงงานปูนดอกบัวพอดีสวนเหมือนหินทั้งสองข้างที่เคยละเบิดได้หมดสัญญาสัมปทานไปแล้ว เขาก็ขอประชาพิจารณาไม่ผ่านเพราะเหตุเราทำวัดตรงนี้ลูกศิษย์เรามาก หลักของการช่วยกันอนุรักษ์โดยเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วคือโบราณสถานมีถ้ำนารายณ์กับกฎหมายโบราณสถาน และหลักของการปฏิบัติว่าหนึ่งกิโลเมตรโดยรอบมาเป็นหลักการทำงานว่าเวลาเราทำแฟ้มขออนุญาตมันจะได้ง่ายขึ้น แล้วก็ใช้เฟสบุ๊คช่วยในการประชาสัมพันธ์ทางวัดก็ถ่ายรูปทำเป็นแฟ้มไปเลยว่าในนั้น ๆ อีกแรงในการช่วยกันอนุรักษ์และเอาเป้าว่าจากบริเวณรอบโบราณสถานหนึ่งกิโลเมตรโดยรอบนี้ไว้ให้สระบุรี ไว้ให้พระพุทธศาสนาให้เป็นพุทธอุทยานแต่ไม่ได้ไปเรียกร้องโรงงานปูนสองโรงนะ แต่มันชนกันพอดีชนเขตเขาพอดี หลังจากนั้นเราก็จะวางแผนดำเนินการต่อเนื่องเมื่อถึงตรงนั้นเราก็จะขึ้นไปปักหลักทำรั้วเพื่อให้เป็นที่อยู่ของเสียงผาและสัตว์ที่อยู่ภายในรั้วหนึ่งกิโลเมตรรัสมิ หมายความว่าไม่ให้ใครตัดต้นไม้สงวน ซึ่งมีอยู่มากพันธุ์ไม้ที่หายากก็มีอยู่จำนวนมาก ต้องการทำให้เขตตรงนี้ไม่ให้เข้ามาล่าสัตว์ ไม่ให้เข้ามาตัดต้นไม้เอาไปขายอย่างเช่น ต้นจันทน์ผาและต้นไม้อื่น ๆ แล้วก็จัดให้คนที่มาปฏิบัติกัมมัฏฐานได้เดินจงกรมขึ้นไปในรัสมิรั้อยไรที่ทางวัดเขาวงของเราดูแลอยู่ ถ้าเป็นไปได้ก็จะทำทางขึ้นไปแต่ไม่ทำลายธรรมชาติเพียงแต่อาจทำเครื่องหมายให้เดินทางนี้ ๆ จากตรงนี้ ๆ ขึ้นไปว่ากลุ่มที่หนึ่งไปเข้ากับมาฉั่นเพล/รับประทานอาหารมื้อกลางวันให้ทันเวลา แค่องค์พระนั่นแล้วก็ลึกเข้าไปหน่อยคือขึ้นไปเข้ากับมาทำวัตรเย็นทันแล้วก็ขึ้นไปค้างคืนกะว่าจะทำอย่างนี้ให้เป็นกิจกรรมที่ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น ซึ่งทางวัดจัดให้พระที่ชำนาญงานหัดผิชอบพาขึ้น-ลง

การนำทฤษฎีของประเทศนอกมาใช้ คือ เขานิมนต์หลวงตาไปฝรั่งเศส ไปเยี่ยมหมู่บ้านพราหมณ์ ท่านติช นัท ฮันห์ นิมนต์ไปร่วมกิจกรรมที่ฝรั่งเศสหนึ่งเดือน หลวงตาก็ก็นำเอาแบบของเขาที่โน่นที่ซึ่งเขาแต่งแล้วที่ไม่ขัดกับกฎเขา เพราะว่าสวนที่ฝรั่งเศสที่คนทั่วโลกไปดูแล้วชอบใจ แต่หลาย ๆ จุดของเราดีกว่าเขาแล้วก็หลาย ๆ จุดถ้าเอาของเขาามาแทรกไว้หน่อยเดียวรับรองว่าฝรั่งทั่วโลกที่เคยไปที่หมู่บ้านเขนแล้วมาที่วัดเขาวงเขาจะบอกว่าทำให้นึกถึงหมู่บ้านพราหมณ์อะไรอย่างนี้ ซึ่งเราจะเอาแบบตรงนี้อามาอย่างนี้ศาลาการเปรียญเอาแบบหมู่บ้านพราหมณ์มา มีพระพุทธรูปอยู่ด้านบนแต่เราต้องแต่งอย่าให้ถึงกับว่ามาจับหัวพระพุทธรูปเล่นได้เหมือนเขาเราต้องเคารพของเราแล้วเมื่อปีที่แล้วไปเยอรมนีเพื่อไปเยี่ยมสาขาของวัดท่าซุง หลวงตาก็ก็นำไปดูของการแต่งสวนของเยอรมนีกับสวีเดนแลนด์

ก็เห็นว่ามันอยู่ติดกันเราเห็นว่าเขาแต่งง่าย ๆ มีความสดชื่นธรรมชาติ ๆ หลวงตาก็ก้อามาแต่งในเขตปฏิบัติธรรมของผู้หญิงซึ่งตอนนี้ก็ใกล้จะเสร็จแล้ว แต่ว่าแต่งแล้วต้องไม่ให้ขัดกับภูเขามาขัดกับธรรมชาติข้อธรรมที่เราปฏิบัติอยู่ต้องมาเสริมให้ดีขึ้นเหมือนกับว่าเรามีรูปร่างที่ดีอยู่แล้ว มีเสื้อผ้าที่ดีอยู่แล้วเพียงแต่เตรียมหมวกหน่อยเปลี่ยนรองเท้าหน่อยให้กลมกลืนไปทั้งตัว จุดที่เอามาคือ ๑. ไม่ขัดกับของเรา ๒. เพื่อว่าคนที่เคยชินกับธรรมชาติตรงนั้นมาเห็นตรงนี้แล้วทำให้เขาสบายใจ แล้วคนของเราที่ซึ่งเป็นคนสมัยใหม่ก็บอกว่าโอหลวงตาทันสมัยที่จริงของเก่าเราดีอยู่แล้ว ธรรมชาติเดิมเราดีอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นอาคารหรือห้องน้ำซึ่งหลวงตาเป็นคนออกแบบเอง คือนึกถึงความทุกข์ของคนที่จะมาอย่างที่เราเปลี่ยนเวลาประชุมกัน นั่งจกรรมอะไรต่าง ๆ เวลาจะเข้าห้องน้ำจะวิ่งไปไกลเราก็นึกว่าเอามุมไหนจะทำห้องน้ำได้แล้วก็ได้มุมนั้นก็คิดอยู่หลายวันกว่าจะสั่งถ้ามองจากข้างบนมองลอดลงไปก็ต้องไม่ขัดมองจากด้านนี้ก็ไม่ขัด ข้อสำคัญก็คือต้องไม่ขัดกับการพัฒนาที่ต่อเนื่องข้างหน้าอันนี้นั้นจะทำให้เรานึกออกอย่าขัดกับธรรมชาติ กับอำนวยความสะดวกให้คนที่เขาเข้ามาสองอย่าง การออกแบบรูปหลักก็แน่นอนแล้วที่วัดไหนที่มันดีเข้ากับเราบางที่ก็จัดไว้แล้วก็เอามาใส่เอามาทำตรงนี้ เราไม่เอาอย่างเขาทั้งหมดที่ทำมาเห็นได้เด่นชัดจนได้รางวัลไม่ว่าจะเป็นของ ๕๕ แล้ว ๕๕ ก็ได้เป็นต้นแบบอยู่แล้ว เขาถือว่าถ้าหาก มจร. ก็ดี ส่วนมูลนิธิในกรุงเทพฯซึ่งจะพัฒนาวัดในกรุงเทพฯให้สวยงามขึ้นก็ดีเขาก็ไปปรึกษาที่ มจร. ท่านก็บอกว่าไปปรึกษาที่จังหวัดสระบุรีเป็นจังหวัดแรกที่ทำ ๕๕ จังหวัดสระบุรีก็บอกว่าไปวัดเขาวงเราก็เป็นจุดการดูงานโดยธรรมชาติอยู่แล้วท่านรองเจ้าอาวาสก็จะเป็นคนบรรยาย ส่วนหลวงตาก็จะคุยว่าจะต้องชี้ให้เห็นนะจุดเด่นอะไรยังไง หลวงตาจะยึดหลักของการปฏิบัติธรรมให้คนได้ประโยชน์สุขจากธรรมชาติจากการมาปฏิบัติ สิ่งก็ตามมาก็คือคนมาปฏิบัติธรรมมากขึ้น ได้สิ่งแวดล้อม ได้การท่องเที่ยวขึ้นมาอีกเป็นการท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม ถ้าการท่องเที่ยวจริง ๆ หลวงตาจะห้ามเลยเพราะป้ายข้างนอกไม่มีเลยเพื่อป้องกันเรื่องการนั่งหม่มไม่เหมาะสม แล้วก็เรื่องถุงพลาสติกเขาจะทำป้ายให้ก็ไม่เอาทำแล้วคนจะมาสะดวกเดี๋ยวมากเราจะไม่ไหวเราเอาเฉพาะคนที่ตั้งใจเข้ามาหลงแล้วหลงอีก ท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม เชิงอนุรักษ์ธรรมชาติถึงจะยอมรับ สิบบุหรืไม่ได้คนงานที่กวัดวัดหลวงตาก็ก้อแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่ดูว่าเห็นใครสิบบุหรืให้ปรับได้ มีมือถือก็ถ่ายเก็บภาพ หรือบันทึกวีดีโอไว้ ถ้าโวยวายขึ้นมาก็ให้เรียกขึ้นมาแล้วก็ให้เจ้าหน้าที่ลงไปจับไปโรงพักปรับไม่เกินสองพันบาท แล้วถ่ายรูปมาด้วยพิมพ์ไปปรับมาด้วย ถ่ายบัตรประชาชนมาด้วยแล้วเอาขึ้นป้ายและคนงานที่ชี้ให้จะได้รางวัลคนละหนึ่งร้อยบาท ส่วนตำรวจที่พาไปได้ห้าร้อย นาน ๆ จะมีคนทำผิดครั้งหนึ่งเพราะกลัวและทางวัดเราก็กังคับปฏิบัติได้แล้ว นี่ก็คือว่าเราจะให้ท่องเที่ยวแต่อย่ามารบกวนธรรมชาติกับรบกวนคนที่เขาไม่สิบบุหรื หมาแมวก็ไม่ให้เลี้ยงกันทุกอย่างไม่ให้มีความสกปรก จุดเด่นอีกอย่างก็คือที่จอดรถแต่ละช่องจะมีต้นไม้กันเป็นช่อง ๆ อย่างเป็นระเบียบ การปลูกต้นไม้ก็ใช้เวลาาน หลวงตาบอกว่าเมื่อเราตัดสินใจทำเราต้องทำอะไรอย่างค่อย ๆ เปลี่ยนเป้าหมายเดี๋ยวนี้ต้นไม้ต้นประดู่มันคลุมหมดแล้ว ที่ทำเป็นช่อง ๆ หลวงตาไปจอดรถที่อื่นช่องจอดรถมันติดกันมากเกรงว่าเวลาเปิดประตูรถออกมาจะเหวี่ยงมาถูกเรา หลวงตาไม่อยากให้เจ้าของรถที่เข้ามาวัดเกิดความทุกข์ มาจอดเหมือนว่าได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี แม้กระทั่งการจอดรถก็อยากให้มีความสุข

พระปลัดนิพพาน โชติธรมโม รองเจ้าอาวาสวัดเขาวง (ถ้ำนารายณ์)

บทสัมภาษณ์

๑. เริ่มแรกจากพื้นฐานดีกว่าว่าเอาอย่างหลวงตาท่านสอนลำดับแรกนโยบายมันจะเกิดขึ้นจากเป้าหมายของวัดเราก่อน ท่านก็บอกว่าเอาให้ชัดเจนอย่างวัดเขาวงนี้เราต้องการทำเป็นวัดสอนกัมมัฏฐาน เพราะฉะนั้นงานเป้าหมายทุกอย่างแม้กระทั่งเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ก็จะมีมุ่งไปที่เป้าว่าวัดกัมมัฏฐานสภาพควรเป็นยังไง ทุกอย่างก็จะมาลงที่เป้าหมายตรงนี้ เพราะฉะนั้นการจัดการเรื่องนี้นโยบายหลัก ๆ เพื่อให้สถานที่ที่มีบรรยากาศเป็นวัดที่เอื้อประโยชน์กับการสอนกัมมัฏฐาน เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) เคยบอกไว้ว่าทำให้สถานที่เป็นรมณีสถานเป็นที่ ๆ คนทั้งหลายที่เขาเอาทุกข์มากองทิ้งไว้ นโยบายหลักส่วนเชิงนิเวศวิทยาก็ใช้แต่หลวงตาท่านไม่ค่อยนิยมวิชาการเท่าไร ท่านบอกว่าวิชาการมันก็เป็นผลงานความผิดพลาดการศึกษาของชีวิตคนทั้งหลายและเอามันมาเป็นประสบการณ์ได้แต่ว่าท้ายที่สุดแล้วเราต้องรู้ว่าแท้จริงแล้วหลักในใจเราคืออะไร ถ้าเอาเป็นเรื่องของสภาพแวดล้อมก่อนท่านก็มีโจทย์ว่าทำอะไรก็ได้ให้สถานที่ทุกที่ที่เรามองออกไปนี้ข้างบนร่มรื่นข้างล่างโล่งนี่คือโจทย์การปฏิบัติ ฉะนั้นเวลาเรามองหรือคนที่เขามาใช้สถานที่แล้วมองลำดับแรกคือใจสบายก่อน เราแต่งสวนให้สวยเราไม่ได้แต่งเพื่อให้เหนื่อยเปล่า เราแต่งต้นไม้หรือว่าปลูกต้นไม้เพื่อให้มันดูงดงามและเป็นภาระจัดการอะไรเพิ่มเติมไม่ใช่อันนั้นมันเป็นเรื่องรองลงมา ปลูกหรือว่าแต่งอะไรขึ้นมาเพื่อให้ใช้ประโยชน์อย่างเช่นสถานที่ต่าง ๆ ท่านจะเห็นเป็นที่จอดรถก็ได้ในขณะที่เดียวกันถ้ามีคนมากก็ทางกลดสำหรับปฏิบัติธรรมได้ด้วยเหมือนกัน แล้วมันก็จะพ่วงยาวไปว่าพอเรารู้แล้วว่าเราใช้ที่ทุก ๆ ที่นี้เพื่อประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมเราก็ดูอย่างเรื่องลานจอดรถจะชัดเจนว่าพอทำลานจอดรถให้เป็นระเบียบเรียบร้อยแล้วคนเขาก็เกรงใจก็ไม่กล้าจอดสะเปะสะปะ เราต้องทำช่องจอดรถให้เสร็จ สำหรับคนมาปฏิบัติธรรมเอาช่องจอดรถที่ทางกลดได้ด้วย ในที่ต่อมาในบริเวณลานจอดรถก็ต้องมีห้องสุขา ห้องอาบน้ำ เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยของสถานที่ให้สามารถใช้ได้ทุกที่ถ้ามีใครถามว่าใช้ทำอะไร ก็ตอบว่าใช้ประเพณีปฏิบัติธรรมเป็นหลักและเป้าหมายหลักคือใช้สำหรับปฏิบัติธรรม ส่วนโจทย์ของคำว่าจะทำเป็นที่ปฏิบัติธรรม ซึ่งความจริงมันก็อยู่ในทุกที่เลยไม่ว่าจะเป็นโรงฉัน ลานจงกรม เสนาสนะ อาคารอะไรต่าง ๆ รวมไปถึงที่จอดรถทุกที่ใช้ปฏิบัติธรรมได้หมด

๒. การนำหลักธรรมมาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยหลักก็ดูจากป้ายที่ใช้ งานที่เราถูกสอนอยู่ตลอดเวลา ความจริงมีมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านสอนด้วยซ้ำ ไกลลงมาจนถึงหลวงพ่อดุสิตหรือหลวงตา คือท่านบอกว่าเวลาลงมือทำอะไรให้ลงมือทันทีในขณะที่ลงมือทันทีไม่ใช่หมายความว่าลงมือโดยไม่ได้อะไรวางแผน แต่ทำอะไรให้รีบทำเหมือนอย่างคำที่ใช้อยู่ประจำ “ตุลิตะ ตูลิตัง สีขะชังกะละยะติ” คือท่านบอกว่าจะทำอะไรทำให้เร็วทำให้ไวเพราะว่าความจริงแล้วผลที่มันเกิดได้ให้เป็นประโยชน์นั้นมีแต่วินาที พຽນนี้ทำอะไรไม่ได้ อดีตที่เราทำพลาดมากก็กลับไปแก้ไขไม่ได้แต่เอาเป็นประสบการณ์ได้ งานของที่นี่ก็คือถ้ามีอะไรก็พูดคุยกันตกลงกันให้เสร็จเรียบร้อยแล้วก็ทำให้เสร็จเป็นวัน ๆ มีคำที่หลวงตาใช้ป้ายที่สวนคือ “วันนี้ดีที่สุด” เป็นปรัชญาประจำสำนักและเป็นคำที่เอาไว้อบรมสอนให้โยมรู้ด้วยว่า ถึงที่สุดแล้วนี่อะไรที่เป็นประโยชน์ได้นั้นมีแต่วินาทีวันเดียว งานทุกอย่างก็จบแค่วันนี้ สมมติว่าวันนี้ปลูกสวนทั้งโยมคนงานทั้งพระช่วยกันลงสวนตบแต่งสวน วันนี้ถ้าทำไม่เสร็จก็ต้องละแล้วเพราะเวลาต่อไปเราก็ต้องมีตารางเวลาปกติของมัน เพราะฉะนั้นงานที่วันนี้

ไม่ใช่หมายถึงงานยังไม่เสร็จแล้วทำกิจวัตรอย่างอื่นเสีย ไม่ใช่งานของวันนี้ก็คือนานเท่าที่วันนี้เสร็จแค่นี้ แล้วถ้าพรุ่งนี้ยังมีชีวิตอยู่ค่อยตื่นขึ้นมาทำต่อ ทำลักษณะนี้นั้นจะได้ไม่กังวน และตารางเวลาของวัดเราจะแน่นอนเลย นอกจากตื่นทำกัมมัฏฐาน สมาทานกัมมัฏฐาน ทำวัตรสวดมนต์ ปิณฑบาตก็จะมีตารางเวลากำหนดไว้ชัดเจน แล้วคนที่เข้ามาใช้สำนักรเราที่เป็นแขกเราก็ควนเข้ามาทำด้วยในสิ่งที่เราทำประจำวันจะเป็นลักษณะอย่างนี้

๓. ตอนแรกทางวัดเขาวงก็ไม่ได้ตั้งใจจะพัฒนาให้เป็นวัดต้นแบบ อย่างโครงการ ๕ส คือว่างานที่เราทำนั้นมีมาก่อนโครงการ ๕ส สิบกว่าปีแล้ว แต่พอมีโครงการ ๕ส หลวงตาก็ดีใจเพราะว่ามันจะได้วัดตัวเองว่าสิ่งที่เราทำมานั้นทำถูกจริงหรือไม่ เพราะว่าท่านสอนลูกศิษย์ในวัดทั้งหลายว่า เราอย่าไปมั่นใจว่าเราถูกเสมอแต่ให้พยายามมองดูตัวเองทุกครั้งอย่างเช่น หลังจากการสอนกัมมัฏฐาน ท่านจะเดินเข้าห้องตรวจดูอารมณ์ของตัวเองว่าพอใจหรือไม่พอใจ พอใจที่สอนเขาหรือไม่พอใจ ถ้ายังไม่พอใจ แสดงว่าใจตอนนั้นยังมีอะไรปนอยู่ท่านเองนี้ ท่านก็เอามาสอนพระลูกศิษย์ในวัดทุกรูปว่าแม้ว่าอย่างนี้เวลาเราทำงานอะไรต่าง ๆ พอมันเกิดผลงานขึ้นมาอย่างนี้วัดได้รางวัล ๕ส อันดับหนึ่งของจังหวัด ได้มาก็เพื่อเอามาตรวจสอบดูว่าในสิ่งที่เราทำมานี้ถูกทางหรือไม่แล้วจะเป็นลักษณะนั้น ที่ทำมาก่อนเริ่มมาจากกัมมัฏฐาน พื้นฐานก็มาจากกัมมัฏฐานทนไม่ได้ที่เราเดินไปตามทางเห็นขยะซึ่งถูกทิ้งไว้ผิดที่ผิดทางทำให้ใจเป็นมันผิดปกติ เมื่อเราเห็นก็ล้มลงเก็บฝีกให้เป็นนิสัยทำให้เป็นจารีตของสำนักเลยว่าเดินไปเห็นสิ่งที่ไม่ควรไม่งามอยู่ตรงไหนก็ให้เก็บทิ้งเสีย ที่นี้เป็นบ้านของเราพอเราทำตัวอย่างให้เห็นคนที่เข้ามาเป็นแขกเขาก็ทำตาม การจัดการเรื่องพวกนี้มีมาก่อนระบบที่จะเอามาใช้แต่ว่าทำแบบเป็นไปตามธรรมชาติของจิตไม่ได้มีทิศทางแต่ก็ทำเพราะว่าเราปฏิบัติกัมมัฏฐานฝีกให้ใจมันทนไม่ไหวเป็นลักษณะนั้น

๔. **ปัญหาอุปสรรค** อันดับแรกเลยเราทำในที่ของเราให้ดีกว่าก่อน พอหลวงตามาตั้งอยู่ตรงนี้ หลวงตาจะไม่ทำอย่างอื่นไม่ไปเปลี่ยนเรื่องข้างนอก เพราะว่าเราไม่มีกำลังขนาดไปเปลี่ยนเรื่องรอบตัว แต่เราเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ เพราะฉะนั้นเมื่อมาครั้งแรกนั้นวัดเขาวงเมื่อสิบกว่าปีคือประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ท่านก็ดูก่อนว่าท่านจะเอางานของหลวงพ่อกาฬเป็นปฏิปทาที่ครูบาอาจารย์สอนมาลงที่สถานที่นี้ยังงี้ เมื่อก่อนมีกรรงมากก็อยู่แบบวัดบ้านนอกปกติ ท่านก็เริ่มมาพัฒนาเมื่อก่อนต้นไม้นี้เดินผ่านลำบากเพราะต้นไม้มันหักโค่นอะไรต่อมิอะไร เราก็มีการตัดต้นไม้และเอาต้นไม้มานำมาปลูกเลยพอพระมาทำงานเป็นเรื่องปกติท่านก็บอกว่าทนดูไปหน่อยโยม อธิบายตอนนี้ก็ไม่เข้าใจหรอกก็บ่นก็ว่าอะไรอย่างนี้ธรรมดา แล้วก็อยู่มาอย่างนี้คือหลัก ๆ เปลี่ยนที่ตัวเองก่อน แล้วก็สิ่งอะไรที่มันเป็นอุปสรรคอย่าง เช่น ของที่มันมีอยู่เราต้องบริหารจัดการให้ได้ เปลี่ยนให้เป็นอย่างอื่น ในคำที่พระพุทธเจ้าท่านบอกว่า “ผาติกรรม” นี้ของบางอย่างเก็บไว้ในวัด ถึงพลาสติก สังฆทานอะไรต่ออะไรต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้ทำประโยชน์เลยมีเป็นร้อยเป็นพันใบก็บริหารจัดการให้คนเขาเอามาใส่บาตรในราคาที่เหมาะสมแล้วก็เปลี่ยนให้เป็นปัจจัย ไม่ใช่เอาไปกองทิ้งไว้ในวิหารละเกะละกะ ก็เปลี่ยนให้เป็นประโยชน์แล้วก็นำเอาปัจจัยมาใช้บริหารจัดการใช้ลักษณะนี้นั้นก็ไปตรงกับ ๕ส เพราะว่าอะไรก็ตามที่มีอยู่แล้วมันได้ทำประโยชน์ให้กับปัจจุบันหลาย ๆ คนเข้าใจผิดคิดว่าเดี๋ยวเก็บไว้ก่อนเดี๋ยวโครงการข้างหน้าจะต้องใช้ ท่อพีพีซี เศษเหล็กพอถึงเวลาโครงการจริงก็ไม่ได้หันไปดูแลแต่ต้องของเก่า คำนี้เองที่หลวงตาท่านบอกว่าในงานก็สร้างวัด ในงานบริหารวัดแม้กระทั่งงานทางจิตเรานี้ เพราะนิสัยอย่างหนึ่งก็คือทำให้มันจบกิจไปจบงานนี้แล้ววัสดุเหลือใช้แล้วถ้าคิดว่ามันไม่จำเป็นจะต้องมีอยู่ก็

เคลียร์เสียไม่อย่างนั้นมันจะกลายเป็นภาระของเราภายหลัง ท่านก็เลยบอกว่าพอถึงเวลาบริหารจัดการต้นไม้ดีเอาออกปลูกใหม่ทำใหม่เป็นลักษณะนี้ แล้วก็ค่อย ๆ พัฒนามาแต่ว่าสิ่งหนึ่งที่เห็นเลยว่ามันดูไม่ขัดหูขัดตาของเก่าที่ไม่จำเป็นท่านเอาออกหมดไม่มีประโยชน์ที่จะเก็บทำให้เราเปลืองพื้นที่ เปลืองการดูแลต้องระมัดระวังกลัวคนเข้ามาขโมยเป็นต้น ของอะไรต่างที่เป็นภาระที่ไม่เป็นประโยชน์กับปัจจุบันท่านจะไม่บริหารต่อก็จะเปลี่ยนให้เป็นประโยชน์อย่างอื่นตามพระธรรมวินัย

๕. การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนและภาครัฐนั้นในช่วงหลังตอนวัดนี้ได้รับรางวัลแล้ว ก็เป็นธรรมดาของโลกเขาจะไม่ใส่ใจคนดีที่ใส่ชุดขาวนา เขาจะใส่ใจคนดีซึ่งใส่ชุดยูนิฟอร์มเขาจะฟังคนแบบนั้นก็เป็นธรรมดา ก่อนหน้านั้นเราก็ใช้วิธีทำให้คนอื่นเขาเห็นทำให้เขาดูที่เขาบอกว่า “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น นำทำให้เขาเป็น” ไม่สั่งอย่างเดียวแต่ไปสอนให้เขาทำงานเป็นด้วยมันจะได้ไม่เหน็ดเหนื่อย และเขาจะได้ทำแทนเราในเวลาต่อมา พอเป็นที่รู้จักทางคณะสงฆ์ท่านก็เห็นว่าสิ่งนี้เองที่ทำให้สำเร็จผลได้ เวลาหลวงตาท่านไปสอนพระท่านก็จะบอกเรื่องนี้เป้าหมายของเราคืออะไร เป็นวัดท่องเที่ยวหรือวัดอะไร ผู้บริจาคจัดการให้ดีเพราะคนเข้ามาเยอะหรือว่าจะเป็นวัดที่เป็นโบราณสถาน เป็นวัดสอนกัมมัฏฐานหรือว่าเป็นวัดปลูกเสกให้หาย ฯลฯ ขอให้รู้ว่าเป้าหมายของที่นี่ ๆ ตัวเราต้องการอะไรแล้วก็ดำเนินไปตามเป้าหมายนั่นเอง ทำให้หน่วยงานราชการจากที่ต่าง ๆ เข้ามาศึกษา ส่วนจะเป็นพุทธอุทยานก็กำลังเดินเรื่องอยู่ พุทธอุทยานน่าจะเป็นเป้าหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อมจากที่หน่วยงานทั้งหลายอย่างเช่น ๕๘ นี้เข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเพราะหลักการบางอย่างเรามีมากกว่าเรา เนื่องด้วยเหตุที่เราทำผลงานเป็นที่ประจักษ์ทำให้คนสนใจที่จะมาศึกษาก็จะมีอย่างนี้ ส่วนความร่วมมือของราชการเป็นเรื่องปกติที่เขาต้องเข้ามามีส่วนร่วม แต่ส่วนมากศรัทธาที่ได้มานั้นมาจากสายของครูบาอาจารย์ที่ท่านทำไว้สายวัดต่าง ๆ เช่น วัดหลวงตามหาบัว วัดหลวงพ่อบุชา วัดหลวงปู่มั่น เป็นต้น ถึงท่านจะไปตั้งสาขาอยู่ที่ใดก็ตามขอยังคงให้ทำตามปฏิบัติที่ครูบาอาจารย์ท่านทำไว้ คนทั้งหลายไม่ว่าอยู่ที่ไหนเขาก็จะมาทำบุญด้วย แต่ว่าตั้งอยู่ที่ไหนก็ตามวัดมีปัญหาอยู่ที่หนึ่งคนที่อยู่ใกล้ส่วนใหญ่ไม่ค่อยใส่ใจไม่ค่อยเข้าใจด้วย หลังจากทำทุกอย่างมาเสร็จเรียบร้อยแล้วเป้าที่ว่าจะทำเป็นพุทธอุทยานนี้แต่เดิมทางกรมป่าไม้รู้จักหลวงตาหลวงตา ซึ่งทางวัดได้ขอใช้พื้นที่ของป่าด้านหลังบ้างแล้ว เราเดินสำรวจเราเดินดูคงเข้าไปนู่นไปนี่เราจะรู้เลยว่าพื้นที่รอบ ๆ เป็นป่าสมบูรณ์จริง ๆ เป็นร้อยตารางที่สัมปทานของผู้ประกอบการรายใหญ่รายย่อย แต่ที่ ๆ มันยังไม่สามารถทำอะไรได้ที่ยังเป็นธรรมชาติอยู่เป็นหุบเหว ระบบนิเวศ ทางหลวงตาท่านก็เลยขอใช้ตรงนี้และท่านก็ขอใช้พื้นที่ร้อยไร่จากนั้นก็ทำเป็นวัดช่วยงานป่าไม้ ซึ่งทางวัดเราทำมาเป็นระยะเวลาประมาณ ๕ ปีทำมาจนสำเร็จเรียบร้อย ในระหว่างนั้นเราก็พยายามศึกษาว่าแล้วพื้นที่ ๆ เหลือที่เห็นอยู่เขียวสวยงามสมบูรณ์ที่มันนอกเหนือร้อยไร่นั้นจะเอาไว้ทำอะไร เป็นการดูแลของใคร ซึ่งเป็นการดูแลของกรมป่าไม้ก็จริงเขาบอกว่ากฎหมายของภูเขาอุทยาน มีกฎหมายหลายฉบับ ทั้งกฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายกรมทรัพยากร กฎหมายกรมศิลป์ กฎหมายกรมป่าไม้ ฯลฯ เราก็เลยทำเป็นแฟ้ม ความจริงเรื่องนี้ทำมาหลายลำดับลำดับแรกหลังจากได้โครงการวัดช่วยงานป่าไม้เสร็จเราก็ทำโครงการขอพระราชทานไปเป็นข้อเข้าในโครงการในพระราชดำริของสมเด็จพระเทพฯ ทำเรื่องไปจนถึงคุณหญิงอารยาเลขาพระองค์ท่านทำจดหมายมาทางจังหวัดและกรมป่าไม้ว่าโครงการนี้น่าสนใจเห็นสมควรอย่างไรช่วยพิจารณารายงานขึ้นไปให้ด้วย ทางกรมป่าไม้ก็รายงานไปฉบับหนึ่งว่าเห็นสมควรเพราะว่าโดยระบบนิเวศของภูเขาที่นี้ที่ยังเหลืออยู่ที่ยังเข้าไปสัมปทานระเบิดหินหรือระเบิดอะไรนี้ไม่ได้เพราะมีระบบนิเวศเชิงซ้อนอยู่ ทั้ง

พันธุ์ไม้ทั้งสัตว์ป่าที่หายากอย่างเลียงผา ก็มีอยู่ถึงแม้ว่าเราไม่พบเจอตัวแต่เราก็พบเจอมูล พบเจอ รอยเท้า หรืออย่างยกู้เต็นพันธุ์เขาหินปูนสระบุรีซึ่งเป็นนกพันธุ์ถิ่นเดียวในโลก หรือต้นโมกราชินีที่ ค้นพบเป็นชาวฮือฮาที่ว่าเป็นไม้พันธุ์ใหม่ของโลกเป็นตระกูลโมกมันแต่ว่าดอกจะใหญ่แล้วก็หอมมาก ทางวัดเราจึงทำเรื่องขอพระราชทานนามจากพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งพบเห็นต้นแรก ด้านหลังมณฑปวัดพระพุทธบาทเพราะเป็นภูเขาหินปูน เพราะต้นโมกราชินีจะขึ้นแต่เฉพาะตามภูเขา หินปูน เท่าที่ทราบในประเทศไทยมีการค้นพบสองจุดคือที่จังหวัดสระบุรีและจังหวัดเพชรบูรณ์ ปรากฏว่าพอ พระเราขึ้นสำรวจจุดคงค์ทองป่าไปบนหลังคาถ้ำตรงหน้าผามีต้นโมกราชินีขึ้นเป็นไร่เลย นับได้ว่าเป็น ของมีค่าที่หลายคนไม่รู้ซึ่งมีอยู่เป็นไร่เป็นพัน ๆ ต้น ต้นโมกราชินีจะออกดอกช่วงเดือนมีนาคมและช่วง ฤดูแล้งเราจะเห็นดอกที่โปรยลงมาที่ลานวัดตรงหน้าถ้ำ ใบต้นโมกราชินีจะร่วงหมดตอนออกดอก ประมาณเดือนกุมภาพันธ์หาเดือนมีนาคม ช่วงที่ยังไม่มีดอกนั้นใบต้นโมกราชินีจะหนาเราจะมองไม่ ออกกว่าเป็นต้นไม้อะไรและถ้ามองดูก็เป็นต้นไม้ป่าปกติทั่ว ๆ ไป ทางวัดเราก็ได้ยกเอาเรื่องเหล่านี้ ขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญ ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้อนุรักษ์สัตว์ที่หายาก พืชที่หายาก และทางวัดเราก็ทำ โครงการขึ้นมาซึ่งขณะนี้กำลังเขียนโครงการใหม่เนื้อหาใจความของโครงการก็คือว่าจากโบราณสถาน และวิสุคามสีมาของวัดในรัศมีหนึ่งกิโลเมตรขอให้ประกาศเป็นพื้นที่พุทธอุทยานภายใต้การดูแล บริหารจัดการโดยวัดและคณะสงฆ์สระบุรีร่วมกับจังหวัดสระบุรีพร้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึง พ่อค้า แม่ค้า ประกอบการ ฯลฯ เพื่อที่จะทำเขตตรงนี้เป็นเขตที่ ๑. ห้ามล่า ๒. รักษาพันธุ์สัตว์ ไม่ตัด ไม้ เพื่อรักษาพื้นที่ตรงนี้ไว้ ซึ่งประโยชน์ก็คือเพื่อให้วัดเขาวงยังสงบ ส่วนรอบนอกจะเป็นอย่างไรนั้น ทางวัดของเราขอไม่ยุ่งเกี่ยว แต่กรมศิลปากรเขาบอกแล้วว่าอักษรโบราณที่จารึกอยู่ที่หน้าถ้ำนั้นได้ถูก ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว การคุ้มครองห้ามไม่ให้สัมปทานพื้นที่ในรัศมีหนึ่งกิโลเมตรอยู่แล้วเพื่อเป็นการ คุ้มครองโบราณสถานและคุ้มครองศาสนสถานไปด้วยคือในส่วนนี้เป้าหมายสุดท้าย ถ้าทำได้แล้วเสร็จ และถูกต้องเราก็จะได้ไม่ถูกรังแกจากคนที่เขาเสียผลประโยชน์ และหลังจากนั้นทางวัดเราค่อย ปรับปรุงแต่งขยายสภาพวัด ส่วนที่เป็นธรรมชาติไม่ต้องแต่งปล่อยไว้อย่างนั้นเหมือนอย่างที่ถูกระเบิด เตียวก็ฟื้นคืนเองตามธรรมชาติ ส่วนหน้าผาที่มันแฉ่งก็เพราะมีคนหลักลอบทำ และทางวัดเราก็ได้ทำ หนังสือร้องเรียนไปแล้วเขาก็หยุดเฉยไป ทางวัดของเราก็รู้สึกขณะนี้ หากถามว่ามีความรู้สึกกลัวไหม ซึ่งก็เป็นเรื่องปกติคนที่เสียผลประโยชน์เขาก็ต้องแค้น ไม่พอใจ ที่ทางวัดของเราทำก็ไม่ใช่เพราะว่าเรา เก่ง เราแกร่งหรือมีกำลังอะไรมา แต่ที่ทำได้เพราะเรารู้ว่าประโยชน์แท้จริงนั้นมันอยู่ตรงไหนและถ้า ทำเสร็จประโยชน์มันก็ตกเป็นของส่วนรวม ของหมู่บ้าน ของชุมชนของจังหวัดที่มีที่ท่องเที่ยว มีที่พัก อากาศต่าง ๆ ความเป็นจริงแล้วเราไม่ต้องไปทำอะไรมาแค่อะไรไปแต่ต้องธรรมชาติ และที่เราไป รุกรานไว้แล้วก็จะทำให้ธรรมชาติเกิดมีผลหรืออะไรอย่างนี้ วิธีฟื้นฟูที่ดีที่สุดคือไม่ต้องไปทำอะไร ปล่อยให้เขาฟื้นตัวของเขาเองเพราะธรรมชาติฟื้นตัวได้เร็ว ดังที่เราเห็นหน้าผาที่โดนระเบิดจะมีต้นไม้ เริ่มเกาะตามซอกหินต่าง ๆ หลวงตาท่านมีอุปมาอีกอย่างหนึ่งก็คือถ้าพื้นที่ใหญ่ขนาดนั้นต้องใช้ เวลานานเพื่อการฟื้นตัว เราก็ขอความเห็นกันถ้าได้โครงการเป็นพุทธอุทยานแล้วทำสัญลักษณ์ของ อุทยานนั้น แล้วประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ใหญ่เท่าหน้าผายืนพิงหน้าผา นึกถึงพระบาปยันที่ อphanสถานที่ถูกระเบิดไปทำให้ได้ลักษณะนั้น ซึ่งท่านผู้ว่าบอกว่าใช้เวลาสร้างสองปีก็เสร็จ หลวงตา ก็จัดให้ผู้ว่าจังหวัดสระบุรีเป็นเจ้าภาพหลักร่วมกับคณะสงฆ์ รวมทั้งฆราวาสและผู้ประกอบการต่าง ๆ ช่วยการบริจาคนามาเพื่อสมทบทุนสร้างพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ และถ้าทำเสร็จมันไม่ใช่แค่สัญลักษณ์

ของพุทธอุทยานของที่นี่อย่างเดียวนั้นเป็นแลนด์มาร์คของประเทศไปเลย ถ้าทำเสร็จเราไม่ได้พูดถึงที่ท่องเที่ยวคนเขายากมากก็เป็นเรื่องปกติที่ช่วยกันบริหารประโยชน์กันไป ส่วน อบต. จะเห็นประโยชน์อย่างนั้นค่อยเข้ามาช่วยกันบริหาร แต่ว่าโดยโครงการพุทธอุทยานทั้งหมดนี้ต้องดูแลโดยพระศาสนา เพราะศาสนาเป็นที่เดียวที่ไม่เก็บผลประโยชน์เข้าตัว ถ้าทำเสร็จเรียบร้อยเดี๋ยวมีเก็บบัตรเก็บอะไรกัน วุ่นวาย และถ้าทำโดยจังหวัดจะเสร็จเร็วแต่ก็โชคดีที่ว่างานเราไม่ใหญ่โตขนาดนั้นเพราะว่าเราค่อย ๆ สร้างคนด้วย หากเสร็จเร็วแต่คนไม่พร้อมในการบริหารแบบนี้ก็ใช้ไม่ได้เพราะเดี๋ยวมันก็รกไม่เป็นระบบระเบียบ ถ้าได้เป็นพุทธอุทยานเต็มตัวทางวัดเขาวงก็ไม่มีอะไรให้ขยับขยายในรูปธรรมแล้วแต่ส่วนของนามธรรมก็คือว่าเราก็ก่อสร้างคนเพื่อให้มาดูแลสถานที่ สร้างคนก็คือว่าสร้างพระสงฆ์ สร้างนักปฏิบัติธรรมอะไรประมาณนี้ เพราะถ้ามีหลักธรรมเป็นพื้นฐานในใจแล้วเรื่องของสิ่งแวดล้อม ความเมตตาสัตว์และการทนไม่ไหวต่อสิ่งรบกวนจะเกิดขึ้นตามมาเอง

๖. การส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการสิ่งแวดล้อมตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้ และการถ่ายทอดให้โยมที่มาใช้สถานที่พอเขาเห็นหรือขับรถเข้ามาใจเขาก็เริ่มเปิดรับแล้ว อาการที่ว่าเห็นใจเขาเปิดเขาเกิดมีความสุขขึ้นและเห็นความร่มรื่นมันต่างจากสภาพข้างนอกที่หลวงตาทำให้เขาดู ถ้าใครเขาถามท่าน ๆ ก็จะต้องทำให้เขาดูมันมีเรื่องเดียวที่ชัดเจนที่สุดคือทำให้เห็นว่าทำอย่างนี้แล้วมันเกิดผลอย่างนี้และถ้าไปบอกเขาด้วยทฤษฎีเขาก็ไม่เชื่อหรือจะเชื่อเขาก็จะมีแนวทางของเขาเองประมาณนั้น ส่วนวิธีที่ดีที่สุดของวัดเขาวงก็คือทำให้เขาดู พอทำให้เขาดูแล้วเขาถึงจะถามว่าทำอย่างไร ใครเป็นครูท่าน ใครสอนท่านมา สิ่งที่หลวงตาท่านบอกเสมอว่าเวลาเราไปลงทำงานที่ไหนก็ตามเราอย่าเอาชื่อเสียงของครูบาอาจารย์มาละเลงเล่น คือว่าไปอวดว่าผมลูกหลวงพ่อฤาษี ผมอย่างนั้นอย่างนี้ คือทำงานไปทำให้เขาเห็นเอง แล้วพอเขาเห็นผลงานเราเขาจะถามเองว่าเราลูกศิษย์ของใคร เป็นลูกใครและตอนนั้นเราถึงอันเชิญชื่อครูบาอาจารย์มาบอกว่าหลวงพ่อบอกสอนอย่างนี้และที่ทำอย่างนี้เพราะหลวงพ่อบอกสอนมา ให้มันทนไม่ได้ว่าอาการของจิตอาการเห็นอยู่ แม้มากแหม่นเดียวท่านก็สอนว่าต้องฝึกนิสัยเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็คือว่ากินเสร็จแล้วก็ล้างเลยอย่าไปวางทิ้งเพราะการวางทิ้งไว้มันเกิดผลอะไร หนึ่งก็คือคนที่เขามาล้างหรือใช้อ่างล้างจานตรงนั้นเขาก็จะบ่นเขาก็ไม่รู้ว่าเป็นพระหรือฆราวาส ส่วนคนบ่นพระเขาก็ได้โทษแล้วพอไปดูอีกทีมันลงไปตายเป็นร้อย ๆ ตัว ท่านก็บอกว่าแม้เรื่องเล็กน้อย ถ้าเราฝึกป้อนนิสัยทำกิจให้มันจบทุกเรื่องหรืออะไรที่เราทำมันจบเองไม่ได้อย่าไปเริ่มสิ่งนั้น เพราะมันจะเป็นภาระของคนอื่นเขา สิ่งนี้แหละหลวงตาท่านก็ไล่ลงมาเป็นเรื่อง ๆ อย่างนี้ เรื่องอะไรก็ตามแต่ลงมือทำทุก ๆ อย่างงานของวัดทำแล้วต้องจบได้ด้วยตัวเองเป็นลักษณะนี้ ส่วนเกณฑ์ชีวิตของวัดเขาวงจะดูที่กัจจัตรา ความสม่ำเสมอในการทำทุกเรื่อง กัจจัตราในที่นี้ไม่ใช่แค่สวดมนต์ทำกรรมฐานอย่างเดียว รวมไปถึงการใช้ชีวิตตั้งแต่เช้าถึงเย็นว่ามันเป็นประโยชน์กับตัวเองขนาดไหนและเป็นประโยชน์กับคนอื่นขนาดไหน ถ้าเป็นประโยชน์กับคนอื่นไม่เกร็งไม่ขัดข้องและอย่างน้อย ๆ ก็ทำตัวเองให้เป็นประโยชน์ตั้งแต่เริ่มต้นมาทานข้าวมื้อแรกหลวงตาก็ก็นำกรรมฐานอย่างเช่น รับประทานก็ให้มีสติและผลลัพธ์ที่ได้มาคือสถานที่ถ้าสร้างเสร็จมันก็จะได้ตามสิ่งที่เราต้องการ แต่ที่ยากกว่านั้นคือการสร้างคนนี้สร้างยากที่สุด เพราะว่าคนนั้นมีความคิด ส่วนต้นไม้มันคิดไม่ได้มันก็ขึ้นตามที่เรากลูที่เราก็จ้างตามทีต่าง ๆ แต่ว่าคนเวลาเรากลูฝังแล้วมันไม่ได้อยู่กับที่ ด้วยเหตุที่คนนั้นมีกิเลส ส่วนตัวยอมรับว่างานหนักที่สุดของวัดและการบริหารจัดการทุกทีคือการบริหารคน

๗. การส่งเสริมให้วัดต่าง ๆ เอาเป็นแบบก็คือว่าโดยความสอดคล้องของหลวงตาคือท่านได้ดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการและเป็นเจ้าคณะอำเภอพระพุทธบาทด้วย ท่านก็อาศัยตำแหน่งนี้ในการปฏิบัติงานมีการไปเยี่ยมเยียน การไปตรวจตราตามแต่ละวัด ซึ่งปีหนึ่ง ๆ จะมีโครงการของเจ้าคณะจังหวัดที่เริ่มมาตั้งแต่ปีแรกที่หลวงตาได้รางวัลที่หนึ่งของ ๕๕ และหลังจากนั้นใครก็ตามวัดไหนก็ตามประเมินผลได้ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้ที่ได้รับรางวัลก็จะให้ทำหน้าที่เป็นกรรมการออกตรวจเยี่ยมวัดต่าง ๆ ในจังหวัดตามหัวข้อเลย เสนาสนะเป็นยังไง โบสถ์เป็นยังไง ถนนหนทางเป็นยังไง และรวมไปถึงการกำจัดขยะอะไรต่าง ๆ แล้วก็ให้คะแนนไปประเมินผลเขา จากนั้นก็ให้คำแนะนำเขาว่าควรทำอะไร ปรับปรุงตรงไหนเป็นต้น ในความคิดเห็นส่วนตัวก็จะแนะนำว่า ทำอย่างนั้นท่านไม่ต้องไปซื้ออะไรใหม่ ที่ตรงนี้ท่านเพียงแต่กวาดเก็บขยะ ของเดิมมันดีอยู่แล้วให้จัดการให้ดี และการไปตรวจเยี่ยมก็ไปในฐานะเจ้าคณะผู้ปกครองด้วย และไปในฐานะคณะกรรมการด้วย แล้วก็ไปในฐานะพระผู้ซึ่งเรียนฝึกเรียนลูกมาก่อนด้วย ถึงแม้ไม่ใช่พระอาวุโสมากแต่ก็มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับพวกนี้มาก่อน ก็ไปชี้แนะ พูดคุย เยี่ยมเยียนกันและปฏิบัติมาอย่างนี้ประจำ ทุก ๆ ปีจะมีโครงการของสระบุรี เป็นโครงการที่น่าภาคภูมิใจของคณะสงฆ์สระบุรี ด้วยเป็นที่กล่าวกันในคณะสงฆ์ภาคสองว่าคณะสงฆ์ที่สระบุรีทำแล้วได้ผล หรือที่รู้จักว่าเป็นการมาดูลาน ๕๕ ให้มาดูที่นี้และเวลาใครมาจังหวัดสระบุรีก็จะบอกในทำนองนั้น แต่ว่าถ้าเรามองดูแล้วน่าจะเป็นตัวบังคับให้คนอื่นเขาทำให้เรารักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเราให้ได้สม่ำเสมอไปในตัวด้วย เพราะถ้าไม่มีใครมาเยี่ยมมาชมมาดูสักพักหนึ่งก็อย่างที่บอกนั้นแหละนิสัยมนุษย์เดี๋ยวมันก็จะกลับไปเป็นธรรมชาติปกติก็ต้องตรวจตัวเองทำตัวเองให้เป็นตัวอย่างให้คนอื่นมาศึกษา ความจริงแล้วเราก็ไม่ได้เห็นใครหรือต่างคนต่างอนุเคราะห์กัน ถ้าเขาไม่มาดูลานพวกเราอาจไม่ขยันขนาดนี้ มีโยมคนหนึ่งที่เป็นโยมที่หล่อพระที่กำแพงแสนเขาบอกว่า “ผมเข้ามาหลวงตาทำที่จอตระกูลต้องมาก” ด้วยความที่มันเป็นช่องเป็นระเบียบมันทำให้คนดี ๆ นะเขาจะเกรงใจ เขาจะสงสัยว่าเอ๊ะจอตยังงั้นจอตที่ไหนจอตได้ใหม่ ความรู้สึกนี้เองเขาเรียกว่าความอ่อนน้อมต่อทุก ๆ ที่ที่เราเข้าไป คนเราพออ่อนน้อมทุกอย่างก็จะติดตามกันไปหมด แล้วก็ไม่เห็นเลยว่าที่นี้มีถังขยะกระจายไปทั่ว จะเห็นมีเฉเพราะที่ แล้วที่นี้ก็ไม่ให้เดินกินอาหารเพราะว่าเมื่อคนไปไหนจะมีขยะตามไปทีนั้น กินให้เสร็จกินบริเวณร้านค้าของวัดแล้วก็ทิ้งให้ตรงนั้น จากนั้นก็จะเดินชมเดินอะไรตามสภาพ ในขณะที่เดินชมเดินดูเดินทำบุญก็มีเฉเพราะคนที่มาปฏิบัติธรรมก็จะเป็นโซนหนึ่งต่างหาก ถ้าไม่ได้ลงทะเบียนจะเข้าไปโซนข้างในไม่ได้เพราะจะไปรบกวนความสงบของเขา นักท่องเที่ยวก็เดินได้บริเวณโซนหนึ่ง ส่วนเขตสังฆาวาสก็อยู่อีกโซนหนึ่งและถ้าใครอยากขึ้นไปกราบพระก็ต้องขอให้พระท่านอนุญาตก่อนเพราะเป็นเขตที่ท่านดูแลอยู่ พุทธาวาสก็อยู่ที่หนึ่ง ฆราวาสก็อยู่ที่หนึ่งโดยมีการจัดให้เป็นแต่ละโซนอย่างชัดเจน ถ้าตอนกลางคืนมีพระไปเดินอยู่เขตฆราวาสก็แปลกหรืออยู่ ๆ มีฆราวาสไปเดินในเขตสังฆาวาสก็แปลก นี่คือระบบมันจะจัดการของมันเอง หากมีอะไรที่มันผิดแผกออกไปจากปกติเราจะรู้เลยว่าปัญหานี้เราต้องแก้ยังไง ถ้าเราไม่จัดอย่างนั้นเราจะมองไม่ออก และถ้าหากเราจัดโซนคนข้างในเราจะได้รู้เลยว่าไปยืนทำอะไรที่นั่น มีปัญหาอะไรหรือเปล่าเราก็จะได้แก้ปัญหากันอย่างถูกต้องและง่ายดาย งานส่วนมากหลวงตาจะเป็นคนวางแผน แล้วเขียนไว้ที่บอร์ดว่าจะทำอะไร ใครรับผิดชอบยังไง ที่ไหน ก็จะปฏิบัติตามตาราง ส่วนลูกวัดแต่ละรูปก็มีหน้าที่ทำตามแล้วออกความคิดเห็นไปตามเรื่องนั้น ๆ